

تبیین انتظارات و دیدگاه‌های اعضای هیات علمی در ارتباط با مراکز مطالعات و توسعه

آموزش علوم پزشکی

سلیمان احمدی^۱، محسن خواجه جشوقانی^۲، مژگان محمدی مهر^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۹۸/۰۴/۰۲

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۶/۲۶

چکیده

مقدمه: اهمیت درک و شناخت فعالیت‌های مرکز توسعه آموزش پزشکی و توافق نظر نسبت به حوزه عملیاتی این مرکز به منظور دستیابی به اهداف و اجرای سیاست ارتقای کیفیت آموزش در دانشگاه‌ها امری اجتناب‌ناپذیر است. از آنجایی که اعضای هیات علمی به‌عنوان مشتریان مراکز مطالعات و دریافت‌کنندگان اصلی خدمات آنان هستند لذا این مطالعه با هدف تبیین انتظارات اعضای هیات علمی از ارائه خدمات مراکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه‌ها صورت پذیرفته است.

روش‌ها: پژوهش حاضر یک مطالعه کیفی در سال ۱۳۹۵ در سطح مراکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی کشور انجام شد. ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه ساختار یافته با اعضای هیات علمی به روش نمونه‌گیری هدفمند بود و جمع‌آوری اطلاعات تا اشباع داده‌ها به تعداد ۱۶ نفر صورت پذیرفت. روایی و پایایی مطالعه از طریق بررسی ریشه در چهار محور مقبولیت، انتقال پذیری و تناسب، همسانی و تغییرپذیری تایید شد. برای تجزیه و تحلیل محتوا از شیوه تجزیه و تحلیل محتوای تماتیک انجام شد.

یافته‌ها: نتایج تحلیل محتوای داده‌ها در شش تم اصلی (۱۳ طبقه یا تم فرعی و ۱۱ زیر طبقه) شامل ایفای نقش‌های آموزشی، ارزشیابی، ارتباط با هیات علمی، تولید علم و حمایت از اعتلای دفاتر توسعه و بازگشت به فلسفه وجودی مراکز طبقه‌بندی شد. **نتیجه‌گیری:** یافته‌های پژوهش بیانگر اهمیت جایگاه مراکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی از دیدگاه اعضای هیات علمی و انتظارات آن‌ها از کارکرد این مراکز بود. لذا توصیه می‌گردد مراکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی از یافته‌های این پژوهش در بازبینی کارکرد خود استفاده نمایند.

کلید واژه‌ها: هیات علمی، مرکز توسعه آموزش، آموزش پزشکی، انتظارات

مقدمه

ابتدا هدف این مرکز بهبود جنبه‌های عملی یاددهی یادگیری بود و با رشد سریع در تعداد مراکز، در قرن ۲۱ این واحدها ارتقاء یادگیری دانشجویان را در برنامه کاری خود قرار دادند (۲). سازمان جهانی بهداشت در سطح جهان، ابتدا تعداد ۸ مرکز توسعه را راه‌اندازی نمود، که یکی آن‌ها مرکز توسعه آموزش در شهر شیراز بود. این مرکز در سال ۱۹۷۲ شروع به فعالیت نموده و وظیفه عمده آن طراحی و بهبود روش‌های آموزش، ارزشیابی و برنامه‌ریزی در آموزش پزشکی کشور و کشورهای منطقه بود (۳،۴). در ایران ایجاد مراکز توسعه آموزش در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور با هدف ارتقای کیفی آموزش، پس از تأسیس چنین مرکزی در معاونت آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در اواخر سال ۱۳۶۸ به‌عنوان یک ضرورت در دستور کار مرکز ستاد قرار گرفت (۵).

در منابع مختلف در ارتباط با محورهای فعالیت مراکز مطالعات و توسعه آموزش مطالب متفاوتی بیان شده است. از نظر سازمان بهداشت جهانی مراکز توسعه آموزش باید به‌عنوان

تحولات عظیمی، که در سه دهه اخیر در رشد تکنولوژی و علوم پزشکی رخ داده است. نیاز به دگرگونی و تغییر در آموزش پزشکی را بیشتر نمایان می‌سازد و منجر به شکل‌گیری مراکز مطالعات و توسعه آموزش با هدف ارتقای کمی و کیفی خدمات آموزشی در سطح ملی و دانشگاهی شده است. اولین فعالیت تشکیلاتی جهت بررسی دامنه آموزش و یادگیری در علوم پزشکی در دانشگاه بوفالو در سال ۱۹۵۵ در آمریکا آغاز شد. در همین سال در دانشگاه ایلینویز در شیکاگو، مرکز گسترش آموزش بنیان‌گذاری شد، که اکنون با نام دپارتمان آموزش پزشکی فعالیت می‌نماید (۱). در انگلستان فعالیت واحدهای توسعه آموزش از سال ۱۹۶۰ آغاز شد که در

نویسنده مسئول: مژگان محمدی مهر، گروه علوم آزمایشگاهی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارتش، تهران، ایران
M.Mohammadmehr@ajau.ac.ir
سلیمان احمدی، گروه آموزش پزشکی، دانشکده آموزش علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران
محسن خواجه جشوقانی، گروه دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارتش، تهران، ایران

با استفاده از سوال‌های باز پاسخ از طریق جلسات مصاحبه انفرادی استفاده شد. اصل اشباع داده‌ها، ملاک اصلی تعیین حجم نمونه بود. برای انتخاب شرکت‌کنندگان در مصاحبه، از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. افراد واجد معیارهای ورود به این پژوهش، معاونین آموزشی و اعضای هیات علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی دولتی کل کشور با حداقل ۵ سال سابقه کار بودند که اطلاعات و تجارب عمیق در مورد مفهوم و موضوع مورد مطالعه داشتند. مصاحبه‌ها تا اشباع داده‌ها ادامه یافت که با ۱۶ نفر مصاحبه صورت پذیرفت. جهت تدوین راهنمای مصاحبه، ابتدا موضوعات و عناوینی که برای اخذ داده‌های کیفی لازم بود را تهیه و سپس با تعدادی سوال باز و کلی راهنمای مصاحبه را طراحی کردیم تا در جریان مصاحبه ما را یاری نماید و چیزی از قلم نیفتد. در هر مصاحبه سوالات اصلی که پرسیده شد:

دیدگاه اعضای هیات علمی درباره دستاوردهای مراکز مطالعات و توسعه آموزش چیست؟ انتظارات اعضای هیات علمی از دستاوردهای مراکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی چه مواردی است؟ انتظارات برآورد نشده اعضای هیات علمی از مراکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی کدام است؟ سوالات اصلی در تمام مصاحبه‌ها تکرار شد و باقی سوالات براساس ضرورت و پاسخ شرکت‌کنندگان، طرح گردید. تمام مصاحبه‌ها با کسب رضایت آگاهانه از شرکت‌کنندگان ضبط گردید. تنها یک شرکت‌کننده در مصاحبه مایل به ضبط صدا نبود اما اجازه داد که تمام صیحت‌هایش در زمان مصاحبه کلمه به کلمه نوشته شده و مورد استفاده قرار گیرد. در پایان هر مصاحبه، همه شرکت‌کنندگان موافقت خود را برای استفاده از نظراتشان در پژوهش اعلام نمودند. فرد مصاحبه‌کننده دانشجوی آموزش پزشکی بود که تجربه کار مصاحبه را داشت و با نظارت اساتید راهنما و مشاور، مصاحبه‌ها انجام شد. زمان هر مصاحبه بین ۳۸ تا ۶۵ دقیقه به طول انجامید. در اولین فرصت پس از اتمام هر مصاحبه، محتوای مصاحبه‌ها با استفاده از نرم افزار Word به صورت کلمه به کلمه نوشته شد. برای مقبولیت داده‌ها، متن مصاحبه‌ها برای شرکت‌کنندگان جهت تایید مطالب برگردانده شد. در راستای انتقال‌پذیری و تناسب سعی شد با انتخاب شرکت‌کنندگان مطلع و صاحب نظر به این مهم دست یابیم. لذا نمونه‌گیری به روش هدفمند انجام شد. در خلال پژوهش سعی شد از هرگونه تعصب در مورد موضوع پژوهش قبل از و پس از مصاحبه‌ها اجتناب ورزیده شود. به منظور همسانی داده‌ها در این پژوهش، در طول فرایند جمع‌آوری داده‌ها

مرکز اصلی گردآوری و طبقه‌بندی اطلاعات مربوط به آموزش و کیفیت و کمیت نیروی انسانی مورد نیاز در خدمات بهداشتی و درمانی عمل نماید (۶). جرج میلر ۱۹۸۰، آموزش مدرسان، برنامه‌ریزی مطالعاتی، تهیه مجموعه‌ها و دستورالعمل‌های آموزشی، تهیه امکانات آموزشی سمعی و بصری، ساخت و ارزش‌گذاری، گزارش نهایی امتحانات و بالاخره تحقیق در آموزش پزشکی را به‌عنوان وظایف اساسی مراکز توسعه عنوان نموده است (۱،۶). بهبود فعالیت‌های یاددهی و یادگیری، ارزیابی برنامه درسی، توسعه حرفه‌ای، توسعه سیاست‌گذاری‌ها، سازماندهی در آموزش عالی، بهبود یادگیری دانشجویان، مدیریت موسسات یاددهی-یادگیری و حمایت از پژوهش‌های یاددهی و یادگیری به عنوان همه یا بخشی از وظایف مراکز توسعه آموزش در نظر گرفته شده است (۴). پر واضح است که واحدهای توسعه آموزش، نقش موثری در توسعه آموزشی موسسات آموزش عالی ایفاء می‌کنند. وظیفه این واحدها، آموزش اعضای هیات علمی در زمینه آموزش پزشکی، آموزش بالینی، ارزیابی دانشجو و ارزیابی برنامه می‌باشد (۳،۴).

یکی از سیاست‌های برنامه‌های توسعه‌ای کشور ما در بخش آموزش عالی، ارتقای کیفیت آموزش است و به نظر می‌رسد مراکز مطالعات و توسعه، مسئولیت اجرای سیاست ارتقای کیفیت را در دانشگاه‌ها به عهده دارند (۷). در آیین‌نامه شرح وظایف مراکز مطالعات و توسعه منتشر شده توسط وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی آمده است. مراکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، به عنوان مغز متفکر دانشگاه مسئولیت ارتقای کیفی آموزش را در دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی به‌عهده دارند (۸). باتوجه به اهمیت مشارکت اعضای هیات علمی در تصمیم‌گیری‌های آکادمیکی، تبیین انتظارات و درک اعضای هیات علمی از دانشگاه و مرکز مطالعات و توسعه آموزش، نه تنها حس مشارکت را در این گروه تقویت می‌نماید، بلکه یکی از روش‌های نحوه ارزیابی عملکرد در حیطه‌های مختلف دانشگاه است (۹). باتوجه به آنکه تاکنون مطالعه‌ای منسجم در این خصوص انجام نگرفته است. لذا هدف از این مطالعه، بررسی انتظارات اعضای هیات علمی از مراکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی از فعالیت این مراکز در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور بود.

روش‌ها

پژوهش حاضر یک مطالعه کیفی است که در سال ۱۳۹۵ انجام شد. برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه نیمه‌ساختار یافته

لازم با شرکت‌کنندگان پژوهش، درباره زمان و مکان مصاحبه به عمل آمد. قبل از آغاز مصاحبه به منظور رعایت نکات اخلاقی، در ارتباط با ماهیت پژوهش و هدف آن و دادن حق انتخاب به شرکت‌کنندگان، جهت قبول یا رد شرکت در پژوهش و محرمانه ماندن اطلاعات (استفاده از شماره به جای نام شرکت‌کنندگان) توضیحاتی ارائه شد و رضایت آنان به صورت کتبی و شفاهی اخذ شد. مصاحبه‌ها در محیطی آرام که از نظر زمان و مکان مورد توافق شرکت‌کنندگان بود، انجام پذیرفت.

یافته‌ها

در مجموع ۱۶ نفر از اعضای هیات علمی با سابقه در پژوهش حاضر شرکت نموده که از این تعداد، ۱۰ نفر مرد و ۶ نفر زن بودند. ۳ نفر مدرک فوق تخصصی، ۱۱ نفر مدرک دکترای تخصصی و ۲ نفر کارشناس ارشد داشتند. تفسیر داده‌ها برای یافتن مفهوم مشترک نشان داد که موارد مختلف و متنوعی در انتظارات و توقعات اعضای هیات علمی نسبت به دستاوردهای مراکز مطالعات و توسعه وجود دارد، در مجموع این موارد در ۶ درونمایه (تم اصلی) ۱۳ طبقه (تم فرعی) و ۱۱ زیرطبقه جای گرفت (جدول ۱).

سعی گردید که کلیه مراحل ضبط محتوای مصاحبه‌ها و ثبت داده‌های پژوهش با نهایت دقت صورت گرفته و به منظور افزایش اطمینان به اطلاعات استخراج شده، از حضور یک پژوهشگر خارجی برای بررسی درک ایشان از داده‌های پژوهش و مقایسه درک ایشان با برداشت‌های محقق استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل محتوای مصاحبه‌ها از شیوه تجزیه و تحلیل تم‌ها استفاده شد. در گام اول برای مانوس شدن با داده‌ها چندین بار متن مصاحبه‌ها خوانده شد تا مفهوم کلی از گفته‌های مصاحبه شونده‌گان بدست آمد. در گام دوم، برای تولید کدهای اولیه، نکات کلیدی و مهم از متن مصاحبه‌ها استخراج گردید. در گام سوم، برای تعیین درونمایه‌ها (تم‌های اصلی) کدهای مرتبط با هم برای قرار گرفتن در یک درونمایه (تم) جداسازی شدند. برای اطمینان از دقت در تفسیر داده‌های بدست آمده از روش بازنگری همکاران (Peer Check) استفاده شد و نتایج تحلیل به ۵ نفر از همکاران داده شد و نظرات آن‌ها اعمال گردید. نهایتاً ۳۴۵ کد اولیه از متن مصاحبه‌ها استخراج شد. سپس از ادغام کدهای اولیه ۱۶۶ کد نهایی حاصل شد. در نهایت کدهای استخراج شده در ۶ درونمایه (تم اصلی) ۱۳ طبقه (تم فرعی) و ۱۱ زیرطبقه دسته‌بندی شدند.

برای رعایت ملاحظات اخلاقی در پژوهش حاضر، هماهنگی‌های

جدول ۱: درونمایه‌های اصلی و فرعی تحلیل محتوای مصاحبه

زیر طبقه	طبقه (تم فرعی)	درونمایه (تم اصلی)
اصلاحات در برنامه درسی بستر سازی اجرای برنامه درسی تغییر برنامه درسی به سمت جامعه‌نگر	توسعه برنامه‌های درسی	ایفای نقش آموزشی
نقش بالندگی و توانمندسازی تحصیلات تکمیلی استعداد درخشان	آموزش مدرسین توسعه آموزش	
تبیین ارزشیابی اساتید رویه‌های اجرا و تفسیر ارزشیابی لزوم بازنگری در فرم‌های ارزشیابی	بازنگری در عملکرد آموزشی اساتید	ایفای نقش در فرایند ارزشیابی
ارتقاء کمی و کیفی آزمون‌ها نظارت بر اجرای ارزشیابی دانشجو	ارتقاء روش‌های ارزشیابی دانشجو	ایفای نقش در ارتباط با هیات علمی
	ارزیابی درونی تعامل با اعضای هیئت علمی جذب اعضای هیئت علمی	
	نشر علم پژوهش در آموزش دانش پژوهی	ایفای نقش در تولید علم
	ارتباط حمایتی - نظارتی دفاتر توسعه	حمایت از اعتلای دفاتر توسعه
		بازگشت به فلسفه وجودی مراکز

آموزشی: در این پژوهش اولین و برجسته‌ترین تم اصلی که شرکت‌کنندگان توقعاتشان را در مورد آن بیان کردند، نقش آموزشی مراکز بود. طبقاتی که در این درونمایه جای گرفتند

درونمایه‌های اصلی عبارتند از: ایفای نقش‌های آموزشی ارزشیابی، ارتباط با هیات علمی، تولید علم، حمایت از اعتلای دفاتر توسعه و بازگشت به فلسفه وجودی مراکز ایفای نقش

طبقه بعدی توسعه آموزش با دو زیر طبقه، تحصیلات تکمیلی و استعداد درخشان بود، در این طبقه، تعدادی از شرکت‌کنندگان انتظار داشتند مراکز فقط به ارائه دوره برای اعضای هیات علمی بپردازند و تربیت دانشجویان در رشته آموزش پزشکی را به دانشکده‌ها واگذار نمایند. در زیر طبقه پرورش استعداد‌های علمی دانشجویان، انتظار شرکت‌کنندگان توجه مراکز به کلیه توانمندی‌های دانشجویان به جای انتخاب آنان منحصراً براساس توانمندی علمی و توجه به آموزش آنان از سال‌های پایین‌تر بود. شرکت‌کننده شماره ۶: "فکر می‌کنم بهتر باشد یه خورده با این دانشجویان، وسیع‌تر و از سال‌های پایین‌تر، منظم‌تر و سیستماتیک‌تر کار شود، چون به نظر من این‌ها استعداد‌های خیلی خاصی هستند و وقتشان خیلی هدر می‌رود".

ایفای نقش در فرایند ارزشیابی براساس تحلیل یافته‌های مطالعه حاضر، ارزشیابی از مواردی بود که شرکت‌کنندگان توجه ویژه‌ای به آن داشتند. موضوعات این درونمایه، تحت عناوین بازنگری در عملکرد آموزشی اساتید، ارتقاء روش‌های ارزشیابی دانشجو و ارزیابی درونی طبقه‌بندی شدند. در طبقه بازنگری در عملکرد آموزشی اساتید، سه زیر طبقه: تبیین ارزشیابی اساتید، رویه‌های اجرا و تفسیر ارزشیابی، و لزوم بازنگری در فرم‌های ارزشیابی جای گرفت. در زیر طبقه تبیین ارزشیابی اساتید، عده‌ای از شرکت‌کنندگان توقعاتشان را به صورت ضرورت انجام ارزشیابی به دلیل تاثیر آن بر ارتقاء عملکرد اعضای هیات علمی، ایجاد فرهنگ ارزشیابی در دانشگاه‌ها و بررسی دلایل نمرات کم ارزشیابی بیان کردند. در زیر طبقه رویه‌های اجرا و تفسیر ارزشیابی، شرکت‌کنندگان انجام ارزشیابی به صورت توصیفی و کیفی، استفاده بیشتر از نظر هم‌تایان و مسئولین بجای نظر دانشجویان و تعلق گرفتن ارزش نمره‌ای کم‌تر به نظرخواهی دانشجویان در سنجش نهایی، وزن‌دهی به ارزشیابی اخذ شده از دانشجویان رده‌های مختلف تحصیلی و بازنگری در شیوه و زمان اجرای ارزشیابی را انتظار داشته و در زیر طبقه لزوم بازنگری در فرم‌های ارزشیابی، بازنگری مجدد در سؤالات ارزشیابی و توجه به روش‌های آموزشی در طراحی سؤالات ارزشیابی استاد و تنظیم فرم‌های ارزشیابی متناسب با مقطع تحصیلی دانشجویان و اختصاصی برای گروه‌های آموزشی را بیان نمودند. شرکت‌کننده شماره ۱: "خود این ارزشیابی‌ها هم باید در گذر زمان به‌روز شود، یعنی ما باید مشکلات و نواقصی که یه وقت در همین بحث ارزشیابی وجود دارد، این‌ها را با گذر زمان رفع

شامل: توسعه برنامه درسی، آموزش مدرسین، آموزش مداوم جامعه پزشکی، توسعه آموزش بود. در طبقه توسعه برنامه درسی سه زیر طبقه: اصلاحات در برنامه درسی، بسترسازی اجرای برنامه درسی و تغییر برنامه درسی به سمت جامعه‌نگری قرار گرفت. در زیر طبقه اصلاحات در برنامه درسی، انتظارات شرکت‌کنندگان، به صورت ضرورت فراهم‌سازی بستر جهت پیاده‌سازی برنامه‌های آموزشی تغییر یافته و روش‌های نوین آموزشی، حضور افراد متخصص به صورت همکار با دانشکده‌ها جهت تدوین کوریکولوم‌های جدید و نظارت بر اجرای طرح درس‌ها، بیان شد. در این رابطه شرکت‌کننده شماره ۱۵ بیان داشت: "فضا و محیط، بستری برای پرداختن به کوریکولوم به آن مفهومی که آنجا نوشته شده است، وجود ندارد". در زیر طبقه تغییر برنامه درسی به سمت جامعه‌نگری، انتظارات بصورت انجام کارشناسی برنامه‌های جامعه‌نگر و ضرورت توجه و آماده‌سازی زمینه جهت اجرای آن توسط مراکز بیان گردید. شرکت‌کننده شماره ۲: "تنها جایی که می‌تواند بازنگری در نقش پاسخ‌گویی به جامعه کند، مراکز توسعه هستند. شورای جامعه‌نگر که الان وجود دارد، عملاً یک شورای تصمیم‌ساز است، کارشناسی نمی‌کند کارشناسی‌هایش می‌بایستی یک جایی که تصور من این است که مراکز توسعه هستند، انجام شود".

در طبقه آموزش مدرسین، زیر طبقه بالندگی و توانمندسازی اساتید جای گرفت. در این زیر طبقه، انتظارات شرکت‌کنندگان، ضرورت ایجاد انگیزه برای اعضای هیات علمی جهت استمرار در بکارگیری شیوه‌های نوین آموزشی، ضرورت وجود مراکز به منظور توانمندسازی اعضای هیات علمی بود. تعدادی از شرکت‌کنندگان، اجباری کردن تعداد بیشتری از کارگاه‌ها را توقع داشتند. انتظارات اعضای هیات علمی، بیشتر شامل ضرورت استفاده از روش‌های مناسب آموزشی در کارگاه‌های توانمندسازی خصوصاً در حوزه بالینی و به روز کردن آن‌ها، نیازسنجی برای برگزاری کارگاه‌ها و همچنین برگزاری کارگاه‌ها به صورت مجازی و چند حرفه‌ای بود. شرکت‌کننده شماره ۱: "شما می‌توانید بیایید بگویید اساتید باید حتماً دوره پیشرفته مثلاً آموزش را ببینند تا بتوانند ارتقاء پیدا کنند، ولی وقتی این استاد و شما آمدید بالاترین دوره‌ها را هم بهش آموزش دادید می‌خواد تو این سیستم اجرا کند، باید زمینه‌های اجرا فراهم باشد، یعنی باید نتیجه عملکرد خودش را ببیند".

خدمت سلامت باشد. پژوهش الان فقط در خدمت خود پژوهش است". در طبقه دانش پژوهی، انتظار شرکت‌کنندگان به‌صورت لزوم ایجاد انگیزه و حمایت مراکز از اعضای هیات علمی برای انجام پژوهش در آموزش و ضرورت دسته‌بندی اعضای هیات علمی برای انجام پژوهش‌های حوزه درمان و پژوهش در آموزش براساس توانمندی و علاقه آنان و در طبقه دانش پژوهی و مراکز به‌صورت ضرورت تمرکز مراکز بر انجام پژوهش در آموزش بیان گردید. شرکت‌کننده شماره ۱۴: "آن هیات علمی که باید در درمانگاه تمام هم و غم خود را برای آموزش دانشجو بگذارد و آموزش را در درمانگاه به دانشجو منتقل کند حالا می‌خواهد پژوهش در آموزش هم بکند، یه شیر بی‌بال و دم، مگر این‌که افراد را ملکف کنیم. شما که دارید در این بخش کار می‌کنید، بروید پژوهش‌های مربوط به آن بخش را انجام بدهید و براساس انگیزه این کارو بکنید امکانات و بودجه لازم در اختیارشان قرار دهید و اصرار نکنیم همه افراد در پژوهش در آموزش مشارکت کنند".

حمایت از اعتلای دفاتر توسعه: در این درونمایه دو طبقه ارتباط حمایتی- نظارتی و دفاتر توسعه جای گرفت. در طبقه ارتباط حمایتی- نظارتی، انتظار شرکت‌کنندگان، به‌صورت حمایت و نظارت مراکز توسعه بر عملکرد دفاتر توسعه و در طبقه دفاتر توسعه و قوی شدن پایگاه دفاتر در دانشکده‌ها بیان شد. شرکت‌کننده شماره ۱ "EDOها خیلی چیز خوبی هستند. ولی اگر بگویم هر دانشکده‌ای یک EDO داشته باشد برود کارش را انجام بدهد و بعد هم به ما پاسخگو باشد. کار نکرده را پاسخگو باشد، دانشکده‌ها احساس می‌کنند اگر EDO نداشته باشند، بهتر است. چون اقلاً دیگه نیازی به این‌که بخواهند پاسخ بدهند نیستند. ولی EDO اول از همه باید هیئت‌ش شکل بگیرد، فردی که میاد مسئول می‌شود باید آموزش ببیند، باید کارش حالت تیمی داشته باشد و بتواند همه را وارد کند این‌ها همه آیتم‌های مهمی هستند که من فکر می‌کنم مغفول ماندند".

بازگشت به فلسفه وجودی مراکز: در این درونمایه، شرکت‌کنندگان، بر ضرورت وجود مراکز توسعه در دانشگاه‌ها تاکید داشتند و آن‌ها را بازوی تصمیم‌ساز مدیریت به حساب می‌آوردند. آنان توقعات خود را این‌گونه اظهار داشتند: ضرورت بازگشت مراکز به فلسفه وجودی و پایش مداوم عملکرد خود، جلب نظر مسئولین به منظور در اولویت قرار دادن آموزش، لزوم توجه به تمام رشته‌ها و ارائه دستاوردهایشان به اعضای

کنیم، من معتقدم که ما نمی‌توانیم یک فرم ارزشیابی ثابت را بیشتر از دو سال استفاده کنیم چون این سیستم همین‌طور در حال رشد است". در طبقه ارتقاء روش‌های ارزشیابی دانشجو، ضرورت بومی‌سازی روش‌های ارزشیابی مورد انتظار عده‌ای از شرکت‌کنندگان بود. شرکت‌کننده شماره ۸: "این‌ها دارند از یک الگویی پیروی می‌کنند، این الگوها زمانی می‌تواند کارآمد باشد که بهینه‌سازی کرده باشیم. اگر نکرده باشیم نمی‌توانیم از این‌ها استفاده کنیم".

ایفای نقش در ارتباط با هیات علمی: در این درونمایه طبقه تعامل با اعضای هیات علمی، و جذب اعضای هیات علمی جای گرفت. در طبقه تعامل با اعضای هیات علمی، شرکت‌کنندگان انتظارات خود را به صورت تعامل بیشتر مراکز با اعضای هیات علمی به منظور شناسایی مشکلات آنان خصوصاً در حوزه‌های بالینی و ارائه دستاوردهای EDC به‌منظور جهت‌دهی به فعالیت‌های اعضای هیات علمی اظهار نمودند. شرکت‌کننده شماره ۱۴ "EDC باید خود را به هیات علمی نزدیک کنند. منتظر نباشند هیات علمی به دیدن آن‌ها بیایند، با هیات علمی ارتباط نزدیک برقرار کنند، تا زمانی‌که مسائل را از نزدیک نبینند ممکن است احساس نیاز نکنند". در طبقه جذب اعضای هیات علمی انتظار شرکت‌کنندگان، فعال‌تر شدن نقش مراکز توسعه در جذب نیروی علمی بالاخص آموزش دستیاران از دوران تحصیل بیان نمودند. شرکت‌کننده شماره ۶: "شاید از ابتدا کسی که برای یک رشته تخصصی قبول می‌شود، از اول در نظر گرفته شود که اگه می‌خواهد هیات علمی شود یک‌سری از واحدها را زودتر بگذراند، نیاد اینجا استادیار شود و بعد حالا یکی یکی این کارگاه‌ها را برود، اگه این برنامه یک کم بیاد جلوتر، شاید خیلی ایده‌آل باشد".

ایفای نقش در تولید علم: در این درونمایه طبقاتی مانند نشر علم، پژوهش در آموزش و دانش پژوهی قرار گرفت. در طبقه نشر علم انتظار برخی شرکت‌کنندگان ضرورت توجه به امر آموزش به جای انتشار مجلات آموزشی و پژوهشی بود. در طبقه پژوهش در آموزش، ضرورت توجه مراکز به موضوع کاهش کیفیت آموزش بدلیل توجه زیاد اساتید به پژوهش به منظور کسب امتیاز ارتقاء و همچنین توجه به کاهش کیفیت پژوهش‌ها بیان شد. شرکت‌کننده شماره ۴: "ما الان پژوهش می‌کنیم به صرف پژوهش، پژوهش می‌کنیم ارتقاء پیدا می‌کنیم. پژوهش می‌کنیم که امتیاز بگیریم. در صورتی‌که پژوهش باید انجام شود که رفع مشکل شود، پژوهش شود که آموزش بهتر شود یعنی پژوهش در خدمت آموزش باشد در

توسعه که مسئول ارتقاء کیفیت آموزشی می‌باشند باید به نقش فضای آموزشی مناسب بر اجرای روش‌های آموزشی توجه بیشتر نموده و توجه بیشتر مسئولین را به این امر جلب نمایند (۱۱). نتایج پژوهش دیگری نیز نشان داد که پایین بودن میانگین کلی نمرات بهبود کیفیت آموزشی مربوط به نامناسب بودن استراتژی و برنامه آموزشی در دانشگاه است اما عواملی مانند وجود مراکز توسعه و برنامه‌ریزی برای دوره‌های آموزش پزشکی در دانشگاه‌های علوم پزشکی منجر به معنی‌دار شدن بهبود نمره کیفیت در دانشگاه‌های علوم پزشکی نسبت به دانشگاه‌های غیرعلوم پزشکی شده است (۱۲).

نتایج مطالعه ترابیان و همکاران که در مجموعه ۳۷ گروه پزشکی اجتماعی در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور نشان داد که این گروه‌ها از وسایل و تجهیزات کمک آموزشی کافی برخوردار نیستند (۱۱). در پژوهشی دیگر بین آگاهی و دانش با عملکرد مناسب اعضای هیات علمی در زمینه آموزش پزشکی جامعه‌نگر ارتباط قوی و مستقیم حاصل شد (۱۰). بدیهی است همکاری اعضای هیات علمی از عوامل موثر در پیشرفت پزشکی جامعه‌نگر بوده و از طریق برگزاری و ارتقاء کارگاه‌ها می‌توان سطح این همکاری را تا حدودی بهبود بخشید (۳). نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهشی مطالعات دیگر در این زمینه همخوانی دارد (۱۷-۱۳). مطالعات دیگر نیز حاکی از ضرورت بازنگری مراکز در روش‌های آموزشی ارائه شده در کارگاه‌ها خصوصاً در حوزه‌های بالینی است (۱۶).

ایجاد فرهنگ ارزشیابی در دانشجویان دانشگاه‌ها از دیگر انتظارات اعضای هیات علمی در مطالعه حاضر بود. پژوهشی انجام شده در کرمانشاه نیز نشان داد که اکثر اعضای هیات علمی انجام ارزشیابی را به شرط آماده کردن شرایط و بستر مناسب ضروری می‌دانستند و اغلب اعتقاد داشتند که دانشجویان منبع مناسبی برای نظر دهی در مورد استادان خود هستند (۱۸). تلاش در جهت ایجاد فرهنگ ارزشیابی در آنان و فرهنگ خودارزیابی در اعضای هیات علمی باید در اولویت‌های عملکرد مراکز قرار گیرد. نتایج یک پژوهش در اهواز نیز نشان داد که اساتید توصیه می‌کنند جهت کاهش سلیقه‌های شخصی، روش‌های دیگر در ارزشیابی استاد مورد توجه قرار گیرد تا رضایتمندی اساتید فراهم شود (۱۹). پژوهشی در دانشگاه علوم پزشکی تهران نیز نشان داد که بین امتیازدهی دانشجویان به استاد با سال‌های تحصیلی رابطه‌ای وجود داشت که با توقع شرکت‌کنندگان ما مبنی بر وزندهی به

هیات علمی. شرکت‌کننده شماره ۴: "واقعیت این است که مراکز EDC در سالیان ابتدای تشکیل، واقعا مثل همه سازمان‌ها که تشکیل می‌شوند، اول در راستای یک هدفی، یک سازمان تشکیل می‌شود و بعد از یک مدت اصلاً سازمان هدفش را گم می‌کند، بود. الان مراکز EDC باید برگردند و یک تجدید نظر بکنند و دوباره نیازهای خود رو تعیین کنند، ببیند کجا می‌خواستند بروند و کجا هستند".

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش به تبیین انتظارات اعضای هیات علمی از مراکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی پرداخته است. براساس یافته‌های مطالعه حاضر، این انتظارات گسترده بود که می‌توان آن‌ها را نشأت گرفته از وسعت زیاد، چندجانبه بودن، پیچیدگی و پویایی عملکرد مراکز مطالعات و توسعه آموزش دانست. واضح است نهادهایی که تولیدکننده و انتقال دهنده آموزش، پژوهش، ارزشیابی و مرتبط با نیروهای متخصص جامعه هستند باید بطور مستمر به بررسی وضعیت موجود خود پرداخته و با تحلیل مسائل و شناسایی تنگناها و علل آن به تدوین راهکارهای عملی برای ارتقای کیفیت عملکرد خود بپردازند. می‌توان انتظار داشت که با جلب مشارکت اعضای هیات علمی، نیازهای آموزشی، پژوهشی بهتر شناخته شود و راه‌حل مناسب‌تری برای مشکلات موجود یافت شود. به عبارت دیگر، سازمانی که ادعا می‌کند دنبال کیفیت می‌باشد باید به‌گونه‌ای اداره شود که بتواند نیازها و انتظارات مشتریان خود را برآورده کند. استفاده از رویکرد کیفی جهت دستیابی به انتظارات اعضای هیات علمی توانست دید عمیق‌تری برای ما فراهم آورد. تحلیل بیانات شرکت‌کنندگان در این مطالعه، نشان داد که دستاوردهای مورد انتظار اعضای هیات علمی از مراکز مطالعات و توسعه آموزش را می‌توان در ۵ درونمایه دسته بندی کرد که بخش وسیعی از آن در درونمایه ایفای نقش آموزشی مفهوم‌سازی گردید. واضح است که همه پیشرفت‌های شگفت‌انگیز انسان در دنیای امروز زاینده یادگیری است و یاددهی و بهبود آن محور فعالیت تمام نهادهای آموزشی بوده و اعتبار یک نظام آموزشی به میزان یادگیری فراگیران آن وابسته است. در تایید یافته‌های این مطالعه، نعمت بخش و همکاران در پژوهشی در ارتباط با میزان اهمیت فاکتورهای موثر در ارتقای آموزش پزشکی از نظر اعضای هیات علمی بالینی دانشکده پزشکی، افزایش امکانات آموزشی در بخش‌های بیمارستان با ۸۷/۵ درصد در صدر فاکتورهای دیگر قرار گرفت (۱۰). آشکار است مراکز

جهت حمایت از عملکرد واحدهای توسعه آموزش پزشکی و نقش آن در دانشکده دارد (۲۳).

اعضای هیات علمی به عنوان سرمایه های مهم هر جامعه، نقش حساس و سرنوشت‌ساز در تربیت نیروهای متخصص ایفاء می‌کنند و ثمره تلاششان در نهایت منجر به رشد و توسعه جوامع بشری خواهد شد. با توجه به نقش کلیدی اساتید در امر تربیت متخصصان و مدیران هر جامعه به‌نظر می‌رسد شناخت نیاز اعضای هیات علمی پاسخگویی مناسب به این نیازها و در نتیجه افزایش انگیزه در آنان از اولویت‌های ارتقای فرایند آموزش عالی است (۲۴). مراکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، نقش مهمی در ارتقای کیفی آموزش را در دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی به‌عهده دارند. بدیهی است تبیین انتظارات اعضای هیات علمی و تلاش در جهت مرتفع ساختن آن سبب ایجاد انگیزه در اعضای هیات علمی گردیده و عامل اساسی در ایجاد فعالیت‌های موثر اعضای هیات علمی و همکاری آن‌ها با دفاتر و مراکز توسعه است. لذا توصیه می‌گردد مسئولان مراکز EDC، از نتایج این پژوهش، در بازبینی کارکرد خود استفاده کاربردی نمایند. از محدودیت‌های پژوهش حاضر، می‌توان به زمانبر بودن هماهنگی لازم و اخذ زمان مناسب برای انجام مصاحبه‌ها از افراد شرکت کننده در مصاحبه نام برد.

قدردانی

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دانشجویی به شماره ۹۰۲۲۲۱۲۰۲۴ مصوب معاونت پژوهشی دانشکده آموزش پزشکی در نیمسال دوم تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ است. بدین‌وسیله مجریان مراتب سپاس و قدردانی خود را از معاونت پژوهشی دانشکده آموزش پزشکی و مراکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی و اعضای محترم هیات علمی که ما را در انجام پژوهش یاری رساندند، اعلام می‌دارند.

References

- Jalili Z, Noohi E, Malekzadeh A. [Activities of Medical Educational Development Center from the Views of the Faculty Members of Kerman Medical Sciences University]. *Strides Dev Med Educ* 2004 ; 1(1):e57332. [Persian]
- Changiz T, ashourion V. educational development center in the dastern Mediterranean region: basic concept, activities of educational development centers and recommended. 2008.
- Azizi F. [Medical education mission, vission and challenges]. 1st ed. Tehran: ministry of health and medical education; 2003. [Persian]
- Esteghamati A, shoghi shafagh aria F. [educational development centers in universities of medical sciences and health services: past, present]. *Iranian Journal of Medical Education* 2002; 2 (0): 22-23 [Persian]

چک لیست‌های ارزشیابی براساس رده تحصیلی دانشجویان همخوانی داشته باشد (۲۰).

وظیفه آماده کردن اعضای هیات علمی برای آموزش اصلی‌ترین محرک برای راه اندازی مراکز توسعه آموزش در جهان بوده است و یکی از ارکان رسالت مراکز توسعه ایجاد تعادل و انسجام لازم در بین رشته‌های مختلف آموزشی است. توقع اعضای هیات علمی بر لزوم بازگشت به فلسفه وجودی مراکز و اولویت قرار دادن آموزش اعضای هیات علمی یکی دیگر از انتظارات شرکت‌کنندگان در مطالعه حاضر بود. در این راستا، نتایج پژوهشی در دانشگاه علوم پزشکی تهران نشان داد که اهمیت پژوهش باعث شده نقش آموزش در ارتقای اعضای هیات علمی کم‌رنگ شود و آموزش به‌عنوان رسالت اصلی هیات علمی تحت شعاع قرار گیرد و پیشنهاد کردند که باید به کیفیت آموزش اساتید بیشتر اهمیت داد (۲۱). البته مطالعات بسیار محدودی در این زمینه است و چهارچوب معین و مشخصی برای توسعه اساتید و مربیان پزشکی وجود ندارد (۲۲).

براساس اظهارات شرکت‌کنندگان در این پژوهش‌ها، وجود تشویق‌های بیشتر در زمینه پژوهش منجر به گرایش اعضای هیات علمی به آن شده که این امر خود منجر به کاهش توجه آنان به آموزش گشته است. پس لازم است مراکز توسعه به‌عنوان نهاد مسئول در ارتقای کیفیت ضمن تلاش برای ارتقاء آموزش توجه ویژه‌ای به انجام پژوهش‌های اثربخش توسط اعضای هیات علمی براساس توانمندی و علائق بنماید. براساس یافته‌های این مطالعه یکی از انتظارات، حمایت و نظارت مراکز توسعه بر عملکرد دفاتر توسعه و فراهم شدن شرایط برای راه‌اندازی دفاتر توسعه و تقویت پایگاه آن در دانشکده‌ها بود. در توافق با این یافته، نتایج مطالعه‌ای در هند نشان داد که برنامه‌های توسعه‌ای نیاز به تصمیم‌گیری‌های سیاستی در

5. Bekton J. Modeling university educational development unit [dissertation]. Center for educational research and development university of Lincoln; 2010.
6. Gosking D. reported for the heads of educational development group (HEDG).[cited 2019Mar 25]. Available from: <http://www.hedg.ac.uk>
7. Torabian S, shoghi shafagh aria F, Vosough moghadam A, esteghamati A. [first report on structure and function of educational research & development centers in Iranian medical universities]. Iranian journal of medical education 2002; 2 (0): 56-56. [Persian]
8. Ministry of health and medical education. [description task byelaw of educational development center]. [cited 2010 Dec10]. [Persian]. Available from: edc.behdasht.gov.ir
9. Pazargadi M, Zagheri tafreshi M, abedsaeedi Zh. [Nurses' perspectives on quality of nursing care: a qualitative study]. Journal of the faculty of medicine 2007; 31 (2): 155-158. [Persian]
10. Assadi S N.[Knowledge, attitude and performance of clinical faculty members on community oriented medical education: a survey in Mashhad school of medicine]. Iranian journal of medical education 2011; 11 (5): 445- 452. [persian]
11. Torabian S, Vosugh Mogadam A, Sedaghat Syahkal M.[Evaluation of some aspects of educational inputs and outputs of community medicine departments in iran medical sciences schools and universities]. Strides in development of medical education 2006; 3 (2): 95-101. [persian]
12. Hoveida R, Molavi H. [Academic quality improvement process from the viewpoints of faculty members of universities in Isfahan province: a comparison based on academic quality improvement program (aqip)]. Iranian jurnal of medical education 2008; 8 (1): 132-141. [persian]
13. Teymouri M, tootoonchi M, salehi M, hassanzadeh A. [Job satisfaction among faculty members of Istahan university of medical sciences]. Iranian journal of medical education 2008; 7 (2): 227-237. [persian]
14. Guo Y, Sippola E, Feng X, Dong Z, Wang D, Moyer C A, Stern Dt. International medical school faculty development: the results of a needs assessment survey among medical educators in china. Adv in health sci educ 2009; 14: 91-102.
15. Bin Abulrahman K A, Siddiqui I A, Aldaham S A, Akram S. Faculty development program: a guide for medical schools in arabian gulf (gcc) countries. Medical teacher 2012; 34(sup1): 61-66.
16. Farhadian F, Tootoonchi M, Changiz T, Haghani F, Oveis Gharan Sh. [Faculty members' skills and educational needs concerning clinical teaching methods in isfahan university of medical sciences]. Iranian journal of medical education 2007; 7 (1): 109-118. [persian]
17. Kimple LM. Changing faculty perception and perspective: a case study at a private, midwestern, liberal arts university [dissertation]. Iowa state university: 2010.
18. Iranfar S, Izadi B, Mansouri F, Rezaee M. [Teachers, points of view about evaluation]. Iranian journal of medical education 2002; 2 (0): 29. [persian]
19. Ghafourian Boroujerdnia M, Shakurnia A, Elhampour H. [The opinions of academic members of ahvaz university of medical sciences about the effective factors on their evaluation score variations]. Strides in development of medical education 2006; 3 (1): 16- 25. [persian]
20. Aliasgharpour M, Monjamed Z, Bahrani N. [Factors affecting students' evaluation of teachers: comparing viewpoints of teachers and students]. Iranian journal of medical education 2010; 10 (2): 186-195. [persina]

21. Najafipour H, Moghadam S, Azmandian J, Hosseini H. [The effect of providing education-research services by founding a clinical research development center on the research performance of clinical faculty members of kerman university of medical sciences]. *Strides in development of medical education* 2009; 6 (2): 157-164. [persian]
22. Tejinder S, Payal B, Monika Sh. A need and necessity for faculty development: the role of medical education units in the indian context. *South east asian journal of medical education* 2008; 2 (1):2-6.
23. Adkoli BV, R Sood. Faculty development and medical education units in india: a survey. *Natl Med J India* 2009; 22 (1): 28- 32.
24. Gharib M, Sarmadi M, Ebrahimzadeh I, Zare H, emami A, Gharib A. [enhancing critical thinking in virtual medical education program: A Qualitative study of faculty members' and students' experiences]. *Strides in development of medical education* 2011; 8 (1): 22-32. [Persian]

Explaining the Expectations and Views of the Faculty Members in Relation to the Educational Development Centers

Ahamadi S¹, Khajeh Joshaghani M², Mohammadimehr M^{3*}

Received: 2019/06/23

Accepted: 2019/09/17

Abstract

Introduction: The importance of understanding and recognition of Medical Education Development Center's activities and agreement on its' domain of operation in order to achieving the objectives and policy implementation of improving quality of education in universities is inevitable. Since Faculty members are clients of EDC and the main recipients of their services, this study aimed to explain the faculties' expectations of providing services by medical education development centers in universities.

Methods: This is a qualitative study carried out at the Medical Education Development and Study Centers of Iran in 2016. Data were collected by semi-structured interviews with faculty members through purposeful sampling and data gathering was done until data saturation of 16 individuals. The validity and reliability of the study were confirmed by examining the roots in the four axes of acceptability, transferability, suitability, consistency and variability. Content analysis has been done by thematic analysis.

Results: The results of content analysis in six main themes (13 floors or sub themes and 11 subcategories) including: the role playing in Education, evaluation process, relationship with faculty, production of science, support for promotion of development offices and return to existential philosophy of centers was categorized.

Conclusion: The findings of this study indicate the importance of medical education research and development centers from the viewpoints of faculty members and their expectations of their functioning, therefore it is recommended to use findings of this study to review their performance by education development centers.

Key words: Faculty, Educational Development Center, Education, Medical, Expectations

Corresponding Author: Mohammadimehr M, Department of Laboratory Sciences, Faculty of Paramedical Sciences, AJA University of Medical Sciences, Tehran, Iran M.Mohammadimehr@ajaums.ac.ir

Ahamadi S, Department of Medical Education, faculty of medical Education, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Khajeh Joshaghani M, Department of Paramedical Sciences, AJA University of Medical Sciences, Tehran, Iran